

Streszczenie pracy w języku polskim

Doświadczenie parentyfikacji w perspektywie biograficznej

Rozprawa doktorska podejmuje problematykę parentyfikacji, czyli odwrócenia ról w rodzinie. Dokonująca się inwersja roli rodzicielskiej niesie ze sobą nierozpoznane dotąd mechanizmy i konsekwencje doświadczania parentyfikacji w dzieciństwie. Dysertacja ma na celu poszerzenie dotychczasowego stanu wiedzy na ten temat poprzez przyjęcie biograficznej perspektywy badań.

Rodzina to naturalne środowisko życia i rozwoju każdego człowieka. Dom rodzinny kształtuje nas, wyposaża w daleką podróż, jaką jest dalsze samodzielne życie. Wszelkie trudności w nim występujące w znaczący sposób wpływają na funkcjonowanie środowiska rodzinnego oraz jego poszczególnych członków.

Rodzina stanowi istotny obszar badawczy pedagogiki. Parentyfikacja zaś jako zjawisko obecne i oddziałujące na środowisko rodzinne i jego uczestników w sposób istotny, jest związana z tym ważnym zagadnieniem. Ulokowanie zjawiska parentyfikacji w kontekście przeobrażeń społecznych i przemian rodziny czyni z niego temat ważny, zwłaszcza w związku z potrzebą praktycznych rozwiązań i wskazówek do pracy z rodziną doświadczającą odwrócenia ról. Inwersja ról w rodzinie (parentyfikacja), zazwyczaj nieuświadomiona, okazuje się być akceptowaną społecznie formą przemocy wobec dzieci. „Mali bohaterowie” – „dzielne dzieci” przejmujące odpowiedzialność za rodzinę traktowane są jako wyjątkowe, wspierające dorosłych, dojrzałe, co w społecznym myśleniu zasługuje raczej na uznanie niż zdefiniowanie jako sytuacja problemowa. Jednakże, gdy sięgniemy głębiej, spoglądając na mechanizmy funkcjonowania rodziny, towarzyszące im problemy i relacje wewnątrzrodzinne, uświadomimy sobie przyczyny czy źródła owego heroizmu dzieci.

Praca składa się z sześciu rozdziałów: rozdziału metodologicznego i pięciu rozdziałów teoretyczno-empirycznych. W rozdziale pierwszym - metodologicznym przedstawiono stan wiedzy na temat parentyfikacji w świetle dostępnej literatury przedmiotu oraz dotychczasowych badań, określono przyjętą strategię badawczą, przedmiot i cel badań, problemy, metodę i technikę badań. Ponadto opisuję przebieg badania, procedurę analityczną i grupę badaną. Podjęto tu również kwestię etycznych aspektów badania.

Rozdział drugi stanowi zestawienie rozważań na temat istoty dzieciństwa oraz przemian społeczno-kulturowych w zakresie jego postrzegania, a w dalszej części wynik analiz na temat doświadczanego przez badanych dzieciństwa w kontekście odwróconego porządku ról w

rodzinie, które określono mianem dzieciństwa parentyfikowanego. Odtworzony tu został sposób konstrukcji narracji o dzieciństwie przez badanych. Wyłoniono trzy fazy dzieciństwa parentyfikowanego: dzieciństwo właściwe, fazę przejściową oraz dorosłe dzieciństwo. Scharakteryzowano również środowiska wychowawcze badanych, grupy rówieśnicze oraz osoby znaczące.

W rozdziale trzecim poruszono zagadnienie obrazu rodziców, rodzicielstwa oraz roli rodzicielskiej, które zostały tu omówione z teoretycznego punktu widzenia, jak również w kontekście przemian społeczno-kulturowych. Następnie na podstawie narracji odtworzono definicję rodzicielstwa oraz wizerunek rodziców parentyfikujących, z rozróżnieniem roli macierzyńskiej i ojcowskiej.

Rozdział czwarty stanowi prezentację opisu i interpretacji przedstawionego w narracjach doświadczenia parentyfikacji. Dokonano tu wyłonienia kategorii emocjonalnego i instrumentalnego odwrócenia ról w rodzinie, wskazano na przyjmowane przez rodziców postawy wywołujące pełnienie przez dzieci określonych ról, które również zostały wyszczególnione. Rozdział ten stanowi znaczące poszerzenie wiedzy na temat parentyfikacji, prezentuje bowiem jej procesualne ujęcie.

Rozdział piąty zawiera określenie konsekwencji doświadczenia parentyfikacji na podstawie literatury przedmiotu oraz ich znaczące poszerzenie w oparciu o analizowane narracje. Dokonano wyłonienia skutków odwrócenia ról w rodzinie odczuwanych zarówno w dzieciństwie, jak i w dorosłości, a także zaznaczono ich negatywny jak i pozytywny charakter. Odwołując się do struktur analitycznych F. Schütze zinterpretowane doświadczenie parentyfikacji jako trajektorię, ukazując jej przebieg oraz podkreślając w sposób szczególny w rozdziale szóstym biograficzne strategie radzenia sobie z przeżytym i przeżywanym cierpieniem przez badanych.

Niniejsza dysertacja zakłada poznanie zjawiska parentyfikacji i upowszechnienie wiedzy na jego temat, a także zwrócenie uwagi na rolę mechanizmów wewnątrzrodzinnych w funkcjonowaniu człowieka.

Szczecin, 9.05.2019 r.